

Op naar de zesde extinctie!

Overbevolking anno 2011

Vergeet het fabeltje dat de beschaving op Paaseiland teloorging door overbevolking. Paaseiland ging ten onder aan een rattenplaag, aan Peruviaanse mensenhandelaars en hun vieze ziektes. Ook aan de stelling van Jared Diamond – die in zijn boek “Ondergang” betoogt dat grote beschavingen uit het verleden verdwenen door overbevolking – mag getwijfeld worden. Het zijn maar twee indicaties van het feit dat het debat over overbevolking nog in z'n kinderschoenen staat. In wat volgt zal ik een overzicht geven van het debat dat bij aanvang van de 21e eeuw gevoerd wordt.

Overgangsfase

Etienne Vermeersch probeert nu al enkele jaren het debat op gang te fluiten door in zijn bekende stijl te pleiten voor geboortebepaling. Dat doet hij in de geactualiseerde versie van “De ogen van de panda” en dat deed hij al in 1998, toen hij in een opiniestuk Yves Desmet aanviel, omdat die het had aangedurfd om te pleiten voor terugbetaling van in-vitrofertilisatie als investering in de toekomst van de sociale zekerheid. Vermeersch' argumentatie luidde toen dat nog meer kindjes ooit zouden leiden tot nog meer consumenten met een onaanvaardbaar grote ecologische voetafdruk en op termijn uiteraard tot nog meer gepensioneerden die de sociale zekerheid dan weer veel geld zouden gaan kosten. Als de bevolkingspiramide tijdelijk op z'n kop moet gaan staan, dan moet dat maar en zullen we die overgangsfase moeten uitzielen. Het debat stierf een stille dood, maar werd toch door anderen opgepikt.

Onverantwoordelijk

In eigen land door onder an-

deren Bert Comhaire in De Geus van Gent en Jan-Pieter Everaerts in zijn e-zine De Groene Belg. Deze laatste zegt letterlijk: “Waarom handelt de elite een zwijgverbod op het thema van de overbevolking?” Internationaal roeren vooral Richard Attenborough en Al Gore (“An inconvenient truth”) de trom. Attenborough pleit

• **Het aantal hiv-besmettingen in Kenia is gestegen nadat seksuele opvoeding uit het schoolcurriculum werd gehaald.**

met zijn Optimum Population Trust (OPT) voor maximaal twee kinderen per gezin. De Britse milieuwetenschapper Jonathon Porritt stelt dat gezinnen met meer dan twee kinderen onverantwoordelijk bezig zijn. Hij werd onmiddellijk aangevallen door Frank Furedi, de Britse socioloog die al jaren ten strijde trekt tegen alle mogelijke vormen van maatschappelijke hypochondrie, en door Dominic Lawson, de columnist van The Independent die stelt dat overheidsingrijpen

in persoonlijke kwesties als het hebben van kinderen een onwenselijke inbreuk op de persoonlijke vrijheid is. Maar is persoonlijke vrijheid absoluut als we ze confronteren met een wereldomvattend probleem als overbevolking? En is het recht op godsdienstvrijheid immuun voor wereldwijde aanklachten tegen de rol van de “Ga en verme-

nigvuldig u“-club uit Rome? Wim Van Rooy zegt daarover in “De malaise van de multiculturaliteit”: “Na 1500 steeg het gemiddelde aantal kinderen per vrouw van drie naar zes, een stijging die veroorzaakt werd door de bul “Summis desiderantes affectibus” van paus Innocentius VIII. Die verordening predikte de doodstraf voor diegenen die abortussen uitvoerden. De toename van jonge zonen die, net als de oudste broer, ook aanzien wilden verwerven en dat niet konden, leid-

de onder meer tot de Europese koloniseringsdrang.” Ook nu nog leren miljoenen jongeren en vrouwen in Afrika en ook in Europa - onder druk van de kerk - dat condooms niet beschermen tegen hiv. In die mate zelfs dat men in Oost-Europa vreest voor een nieuwe hiv-epidemie en dat werd bewezen dat het aantal hiv-besmettingen in Kenia is gestegen nadat seksuele opvoeding uit het schoolcurriculum werd gehaald. Kan de rooms-katholieke kerk veroordeeld worden voor misdaden tegen de mensheid wegens opzettelijke verspreiding van misleidende informatie die leidt tot menselijke en ecologische catastrofes? Voorlopig blijft het bij een interessante denkspite.

Dilemma

Belangrijker is het offensief dat Etienne Vermeersch plaatste in maart van dit jaar. Centraal in zijn argumentatie staat zijn aanval op het geloof in de “demografische transitie”. Die theorie zegt dat er bij een behoorlijke levensstandaard uiteindelijk toch een evenwicht tussen geboorten en sterfgevallen zal ontstaan. Vermeersch zegt echter dat er

voorbeelden genoeg zijn van landen die zonder demografische transitie toch snel een toestand van aanvaardbare geboortebepaling konden bereiken. Hij geeft de voorbeelden van Japan, Thailand en Taiwan. Soms gaat hij echt ver. Door te zeggen dat we mensen uit arme gebieden beter kunnen steriliseren dan er huizen voor te bouwen. Een bewuste provocatie, ingegeven door de vrees voor een nieuwe grote extinctie (een periode waarin 80 tot 90% van de levende wezens verdwijnen). Het zou de zesde extinctie zijn sinds het cambrium, maar deze keer veroorzaakt door de mens zelf. Er is een dilemma dat hem verontrust: het ethisch-ecologisch dilemma. “Alle mensen op deze wereld hebben het recht om op dezelfde manier te genieten van alles wat die wereld te bieden heeft” zegt Vermeersch daarover. Maar als de Afrikanen en Aziaten het consumptiepatroon van

én tegelijk aan geboortebepaling doen. Maar die visie wordt niet bij iedereen opgejuicht onthaald. Zo was er de scherpe aanval van publicist Jan De Zutter, die Vermeersch verweet een inhumane visie te hebben. Volgens De Zutter moet het vooral gaan over opleiding en terugdringing van armoede, eerder dan over het inmengen in de persoonlijke levenssfeer. Hij ziet ook wel wat in de cradle-to-cradletheorie van Michael Braungart, die zegt dat we in de toekomst hoogwaardige producten zullen kunnen maken die voor de volle 100% recycleerbaar zijn.

Lebensraum

Wie hem daarin bijtreedt, is de Leuvense professor geografie Gerard Govers. Die stelt met Nobelprijswinnaar Amartya Sen dat hongersnood vrijwel nooit het gevolg is van een objectief tekort aan voedsel, maar wel van een

pen altijd zullen plaatsvinden zolang er armoede heerst. Prof. Govers gelooft ook dat het mogelijk is om hongersnood het hoofd te bieden via technologisch geavanceerde landbouw, met kunstmest en ggo's bijvoorbeeld. Bovendien gebruikt hij voorspellingen van de IIASA (Internationaal Instituut voor toegepaste Systemen Analyse)

• **“Alle mensen op deze wereld hebben het recht om op dezelfde manier te genieten van alles wat die wereld te bieden heeft.”**

om aan te tonen dat het zo'n vaart niet zal lopen met de bevolkingsaan groei: tegen 2100 zou die opnieuw gedaald zijn tot 8,4 miljard mensen. Maar gaan die stellingen niet uit van een gevaarlijk vooruitgangsoptimisme, dat geen rekening houdt met een fenomeen dat tot nog toe te weinig werd belicht in dit debat, namelijk het begrip “lebensraum”? Dit Duitse woord werd oorspronkelijk enkel gebruikt om het leefgebied van een diersoort te beschrijven. De Duitse grondlegger van de antropogeografie, Friedrich Ratzel, verruimde het begrip echter naar de staat, die gezien kan worden als een biologisch organisme dat moet groeien. Hitler nam deze

voorzet dankbaar aan om de noodzaak van zijn verovering van Europa te onderlijnen. Maar als we terugkeren naar de oorspronkelijke betekenis van lebensraum, dan zien we dat dit een nuttig begrip is voor humanisten. Hoeveel volk kan een samenleving op een bepaalde oppervlakte

aan om niet te vervallen in genocides zoals in Rwanda? Vanaf welke graad van overbevolking worden mensen intolerant door een teveel aan concurrentie, aan lawaai, aan filestress? Het streven naar een kwaliteitsvolle, leefbare ruimte past in de humanistische levensvisie.

Björn Siffer

Extra info

www.overpopulationawareness.org
www.iiasa.ac.at
www.secularhumanism.org
www.clubofrome.at/2009/degrowth
www.degrowth.net
www.decroissance.org
www.optimumpopulation.org/youthquake

• **We kunnen mensen uit arme gebieden beter steriliseren dan er huizen voor te bouwen.**

het Westen zullen overnemen, zal dit leiden tot een ecologische ramp. Daarom is het voor Vermeersch beter dat ook wij in het Westen ons consumptiepatroon bijsturen

onjuiste verdeling van het beschikbare voedsel. Reeds in 1987 zei de commissie-Brundtland in haar rapport “Our common future” dat ecologische en andere ram-

Reageer op dit artikel via redactie.hvw@h-vv.be en win het boek “De ogen van de panda” van Etienne Vermeersch. Reacties verschijnen op Humanieuws.be

